

Presskritik av förslaget till mentalsjukvårdslag

Efter att ha meddelat en del gynnsamma omdömen rörande det nya förslaget till lag för mentalsjukvården framför *Stockholms-Tidningen* sina anmärkningar:

Men lagförslaget innehåller också en rad från rättssäkerhets-synpunkt tvivelaktiga inslag. Framför allt är det beklagligt att regeringen inte nämnvärt har förändrat den s.k. medicinska tvångsintagningsindikation som formulerades av sinnessjuklagstiftningskommittén och som har blivit starkt kritiserad. En psykiskt sjuk person kan sålunda enligt regeringsförslaget tas in på mentalsjukhus mot sin vilja, om han "saknar sjukdomsinsikt och kan få sitt tillstånd avsevärt förbättrat genom vården eller avsevärt för-sämrat om vården uteblir".

Kravet på bristande sjukdoms-insikt fanns inte med i det ursprungliga förslaget men tillägget blir säkert i praktiken betydelse-löst, eftersom själva motståndet mot att bli inlagd på mentalsjukhus troligen kommer att ses som tillräckligt bevis på att sjukdoms-insikt saknas.

Kritiken mot denna medicinska indikation har gått ut på att den i sin vaga utformning tillåter tvångsintagning av praktiskt taget varje person som läkarna anser vara psykiskt sjuk. För tillämpningen av de andra intagningsin-dikationerna har sinnessjuklagstift-ningskommittén av rättssäkerhets-skäl gett relativt utförliga före-skrifter. Men dessa ansträngningar

framstår som meningslösa så länge den medicinska indikatio-nen, vars tillämpningsområde har lämnats helt opreciserat, finns kvar.

Om man slopar denna paragraf kommer det att leda till att en del psykiskt sjuka inte får någon vård. Men nackdelarna med den rätts-löshet, som den medicinska indi-kationen skulle föra med sig, vä-ger tyngre.

Även andra invändningar kan riktas mot förslaget. Prövningen i utskrivningsnämnden av tvångsin-tagningsbeslut borde ha gjorts obligatorisk och patienterna borde inför denna prövning få ovillkor-lig rätt att ta del av de handlingar som läkaren åberopar "mot" ho-nom.

Slutligen kvarstår den egendom-lighet i lagförslaget som innebär att jurister kan stoppa utskriv-ningsbeslut tidigare kriminella patien-ter, trots att läkarna vill skriva ut dem.

Bakom det systemet ligger av allt att döma främst en rädsla för att personer som begått svåra brott ska släppas ut "orättvist" snabbt.

Men det konsekventa är då givet-vis att föra över dessa personer till kriminalvården; om man däremot bevarar rena fängelseinslag i mentalsjukvården genom att hålla kvar psykiskt friska personer på sjukhusen av allmänna brottspre-ventiva eller rättspolitiska skäl, kommer det att motverka en mer fördomsfri syn på mentalsjukhu-sen och de mentalt sjuka.

De fakta och bekymmer som en statlig utredning ältat i årtal läggs elegant till rätta en stund före pressläggningen, tycks det.

Författaren Lars Furhoff har i *Dagens Nyheter* liknande anmärk-ningar:

Allmän enighet råder om att tvångsintagning av psykiskt sjuka skall kunna ske endast i yttersta undantagsfall. Ändå inför Aspling en bestämmelse att man skall kunna tvångsintaga "den som sak-nar sjukdomsinsikt och kan få sitt tillstånd avsevärt förbättrat genom vården eller avsevärt försämrat om vården uteblir". Detta innebär en klar skärpning i jämförelse med nuvarande praxis. Varför vill socialministern vidga området för tvångsintagningar?

Aspling föreslår att begreppet "mentalsjukhus" avskaffas. I stäl-

let framlägger han ett förslag till "lag om beredande av sluten psy-kiatrisk vård i vissa fall". Denna lag skall uttryckligen kunna till-lämpas på alla sjukhus, alltså även på lasarettens psykiatriska klini-ker, som hittills saknat varje möj-lighet till tvångsintagning. Varför vill socialministern införa tvångs-intagning även på de psykiatriska klinikerna? Är läkarna på dessa kliniker beredda att vårda patien-ter som kvarhålls där mot sin vilja? Kan allmänhetens förtroen-de för de psykiatriska klinikerna behållas sedan det blivit känt att "sinnessjuklagen" kan gälla även där?

Om handikappvård och rehabilitering

I samband med omorganisation av Svenska Vanförevårdens Cen-tralkommitté som numera fått namnet Svenska Centralkommit-tén för Rehabilitering, SVCR, ut-kommer numera organisationens informationsblad under namnet *Information om rehabilitering*. Ansvarig utgivare är byråchefen Albert Berg i Arbetsmarknadssty-relsen, redaktör kanslichefen Karl Montan i SVCR. Novembernum-ret är i huvudsak ägnat åt handi-kappvården. Under rubriken Nya tag för handikappvården medde-las om den ökade aktivitet som kännetecknat året 1965. Socialpo-litiska kommitténs tidigare arbete med kartläggning av handikapp-problemen följs upp av den under år 1965 tillkomna *Statens handikapputredning*. Denna står under ledning av riksdagsman Ingemund Bengtsson, som i en följd av år ägnat sig åt dessa frågor. Som ledamot i Socialpo-litiska kommittén får han i den nya utredningen tillfälle att be-vara kontinuiteten i intentioner-na. Informationshäftet återger di-rektiven för Statens handikapput-redning in extenso.

Beträffande SVCR:s kursverksamhet under år 1966 meddelar Information att hittills 404 personer, av vilka 19 läkare, 42 sjuksköterskor, 40 sjukgymnaster, 89 arbetsterapeuter och 47 kuratorer bevisat liknande kurser. Högst 40 deltagare mottages vid varje kurs. Avgiften är 340 kronor. En allmän kurs om handikappades miljöproblem är planerad till den 15—20 februari 1966. Handikappade husmödrars miljöproblem behandlas på kurs 5—10 april 1966 och handikappade barns miljöproblem 15—20 nov. 1966.

Kommunerna och de handikappade

Ordföranden i den statliga handikapputredningen riksdagsman Ingemund Bengtsson meddelar i *Socialt Forum* (nr 10:65) om utredningens bakgrund och de samhällsätgärder som redan vidtagits eller kommer att krävas för de handikappade. Det är fråga om folkpensioner och ATP, institutionsvård, rehabilitering, arbete, samhällsplanering, bostäder, hemhjälp, undervisning, tekniska hjälpmedel, resor, fritidsverksamhet, rådgivning etc. Tidigare har CRB och Arbetsmarknadsutredningen behandlat rehabiliteringsfrågor och de handikappades inpassning i arbetslivet. Pensionsförsäkringskommittén behandlar pensionsfrågor, sjukförsäkringsutredningen, ersättningsfrågor m.m., Statens institut för byggnadsforskning, bostads- och samhällsplanering; Socialpolitiska kommittén har tidigare publicerat sin kartläggning (SOU 1964:43).

Denna kommitté framhöll att kommunerna bör anses ha det pri-

mära ansvaret när det gäller den sociala omvårdnaden av de handikappade. "Först om den aktiva socialvården griper in, klarlägger hjälpbehoven och ställer hjälpmöjligheter till förfogande, kan man uppnå handikappvårdens yttersta syfte." Kommunerna har anmodats att genom inventeringar och dylikt söka kartlägga de handikappades situation och speciella behov och göra upp ett program för handikappvården i kommunen.

Handikapputredningens ordförande konstaterar att utredningen skall undersöka i vilken omfattning primärkommuner och lands-ting genomfört eller planerar åtgärder som anvisades av Soc. polit. kommittén. I övrigt skall handikapputredningen enligt direktiven särskilt behandla vissa undervisnings- och utbildningsfrågor. Det kan krävas platser av rikskaraktär för undervisning och vård av svårt rörelsehindrade barn med komplicerade handikapp. I samarbete med SVCR samt med de medicinska och tekniska forskningsråden skall frågan om de tekniska hjälpmedlen och deras utveckling undersökas. En översyn skall ske beträffande bestämmelserna om bidrag till invalidfordon. Detsamma gäller förutsättningarna för de handikappades resor och transporter samt ifråga om rådgivnings- och upplysningsverksamhet, allt för att bryta den isolering som annars hotar dem. Slutligen skall kommittén tillse att om möjligt få till stånd en bättre organisatorisk samverkan mellan statliga myndigheter och handikappade. Även i handikapputredningens direktiv konstateras att landstingen och kommunerna i betydande omfattning skall ha att svara för omvårdnaden av de handikappade.

Kommunerna har till en början att emotse ett frågeformulär beträffande de åtgärder som vidtagits och omfattningen av den verksamhet som bedrivs. Inte minst för kommunernas egen

planläggning av sin verksamhet är det av värde att till deras tjänst kunna tillhandahålla resultatet av en sådan enkätundersökning.

Som medicinsk expert i Statens handikapputredning fungerar docent Sven-Olof Brattgård, Göteborg.

Informationskris socialvård-massmedia

I *Socialt forum* (nr 10:65) kritiserar direktör Lars Bremberg i Stockholms stads nykterhetsnämnd med starka ord TV:s och pressens behandling av socialvårdsfrågor i vissa fall. Han inleder med att socialvårdens företrädare, både politiker och tjänstemän, tappat tron på pressens goda vilja och kunskap att behandla sociala frågor. Det är fara värt att man till sist inte orkar bemöta alla tokiga påståenden och angrepp — men resignationen är farlig. Och om allmänheten ständigt matas med skildringar av en misslyckad eller rent illvillig socialvård kommer man inte frivilligt att söka råd och hjälp i tid. Bremberg ger några exempel.

I ett TV-reportage om hemmadöttrarna slår man delvis in öppna dörrar — eftersom ju alla initierade vet att denna fråga nu verkligen är på väg mot en bättring — men detta är ju ett vanligt grepp hos dagens sociala reportrar, detta att skjuta in sig på missförhållanden som redan uppmärksamats och är under arbete. (Sedan är det ju lätt att ta åt sig åran av socialhjälp som något kränkande.) Hur många behövande människor skrämmas man med sådant reaktionärt nonsens bort från behövlig hjälp? Och hur många socialhjälpstagare får här en extra knäck på sitt självförtroende?

I ett annat TV-reportage (båda exemplen är hämtade från Fokusprogram) uppehåller man sig vid behandlingen av ungdomsfyllerister i Stockholm, snärjer intervju-

oerfarna assistenter med försåtliga frågor och lyckas förtiga att den väsentliga angreppspunkten redan undanröjts. — — —

När en av våra största dagstidningar skall göra ett reportage från en vårdanstalt för alkoholmissbrukare väljer man landets mest nerlitna. I reportaget redogörs för ett "fall" på ett så vårdslöst sätt att vederbörande kan identifieras och han själv och hans hustru utsätts för obehörigas frågor och nyfikenhet. I detta fall vågar man nu inte hoppas på en framgångsrik vård.

Ett flagrant exempel på den rådande förtroendekrisen mellan socialvård och press gäller en journalist som under falska uppgifter skrev in sig som vårdtagare på Högalids vårdhem för att få stoff till ett inlägg i en pågående följetong. Givetvis hade han gärna fått göra sitt reportage på önskat sätt, om han visat så mycket elementär hyfs, att han först frågat institutionens huvudman om lov.

— — — De som arbetar inom socialvården betraktas inte som fullvärdiga och likaberättigade människor. De är byråkrater, som ser till paragrafen hellre än till människan, som trivs med att plåga sina medmänniskor, som oskickligt fumlar omkring, snubblande på försummelser och omänskligheter.

Inte heller ledarskribenterna i dagspressen går fria från hård kritik. Både Dagens Nyheter och Aftonbladet anses ha "hasplat ur sig oriktiga och osmälta synpunkter på nykterhetsvården". Det kunde ha varit berättigat för 20 år sedan, säger författaren, men ingen av tidningarna hade visat "så pass elementär insikt i pressetik" att de velat publicera bemötanden.

"Vad som sticker mest i ögonen är hyckleriet hos en press som samtidigt som den kritiserar de vårdorgan, som verkligen försöker göra en human insats för byråkrati och omänsklighet, själv hänsynslöst och i vinstsyfte utlämnar enskilda människors väl och ve åt en obehörig nyfikenhet".

Författaren efterlyser en saklig information i sociala frågor även genom våra massmedia. Det måste bli ett slut på det illvilliga kryptet på inbillade byråkrater, så-

ger han. Redaktionerna måste få en sådan insikt i mänskliga frågor att inte tidningsskriverierna ökar antalet vårdfall.

I ett svar från Sveriges Radio tillbakavisas kritiken av redaktören för Fokus, Bo Isaksson. De rekommendationer om förbättringar som utfärdats centralt för länge sedan har inte genomförts på det kommunala planet och det är inget tvivel om att inte socialhjälpens alltjämt uppfattas som en nådegåva på sina håll. I övrigt konstateras att det varit fråga om speciella reportage och särskilda syften med reportagen som alltså inte kunde komma att träffas av kritiken.

Aftonbladets dåvarande chefredaktör, Kurt Samuelsson, gör i viss mån några medgivanden, men går vid sidan av de framförda anmärkningarna mot tidningsmännens bristande kompetens och omdöme.

Av svaren följer att det alltjämt måste vara journalisterna som skall bedöma vad som är rätt, fel eller orättvist, likaså vad som kan anses vara ett bra inlägg eller ett dåligt försvar, ovärdigt trycksvärta och bildskärm.

Personalbrist i USA

Ur en skrift av den kände professor Frank H. Krusen meddelar *Information om rehabilitering* några intressanta utdrag. Bristen på rehabiliteringsläkare är påfallande även i U.S.A. Vid Mayo-klinikens avdelning för fysikalisk medicin och rehabilitering erbjuds vidareutbildning av färdiga läkare och sjukgymnaster. Detta utbildningsprogram omfattar för läkare tre år. Av mer än 250.000 legitimerade läkare i Förenta staterna är hittills blott 500 utbildade i rehabilitering. Detta jämfört med ett antal av 6000 neurologer och psykiatriker samt 3000 ortopedier. Det behövs enligt författaren mel-

lan 500 och 2000 rehabiliteringsläkare för att fylla vakanserna vid de medicinska utbildningsanstalterna, vid sjukhusen och rehabiliteringscentra. Utsikterna ter sig mörka. Mindre än 200 läkare håller för närvarande på att specialisera sig jämfört med 5000 inom kirurgin och 4800 inom invärtesmedicinen. År 1963 fanns 96 godkända utbildningsprogram för fysikalisk medicin och rehabilitering och plats för 354 läkare men endast 168 platser togs i anspråk. I huvudsak är detta bristkomplex oförändrat sedan 1943.

Bristen är stor även på sjukgymnaster. För närvarande finns i U.S.A. omkring 6000 praktiserande sjukgymnaster. Samtliga skulle behövas vid sjukhus, rehabiliteringscentra och andra institutioner. För närvarande är produktionen endast 500 gymnaster om året.

De sextusen arbetsterapeuter som finns är långt färre än vad som skulle behövas. Det krävs en fördubbling under den kommande tioårsperioden. Inom övriga grupper medarbetare är bristen också stor. Det skulle behövas minst 500 nya socialarbetare per år enbart för rehabiliteringssektorn, med en beräknad tredubbling fram till 1970. Ifråga om arbetsvårdare har man möjlighet att utexaminera 300 nya om året. Detta antal måste fyrdubblas fram till 1970.

Äldre ensamstående kvinnor

I socialdemokratiska kvinnoförbundets *Morgonbris* nr 11 1965 meddelar Anita Gradin några glimtar från en utredning som omfattade drygt 44 000 äldre ensamstående kvinnors sociala förhållan-

den i Stockholm, en utredning som verkställt av stadskollegiets kvinnokommitté. Situationen belyses med några exempel.

En kvinna i 55-årsåldern som gått på en av arbetsnämndens industrikurser just i syfte att få bättre ekonomi hade följande att berätta. Hon tyckte kursen var bra för hon hade fått en inblick i flera industrier och hon kände sig mogen för ett industrijobb. Men arbetsgivarna svek i detta sammanhang. Trots att de skriker efter arbetskraft så hade de alltså råd att säga nej till denna dam. Hon fick tillfälliga jobb, men någon fast anställning på en industri fick hon inte trots att arbetsförmedlarna försökte hjälpa henne. Mycket återstår alltså att göra för att arbetsgivarnas attityder till äldre arbetskraft och då speciellt den kvinnliga skall förändras.

Under och efter utredningen fick jag också kontakt med många hemmadöttrar. En av dem var mycket upprörd över socialpolitiska kommittén, som menat att hem-

madotterns ekonomiska problem borde kunna lösas med bl.a. hjälp av socialhjälp. Hon skrev så här: "En gift kvinna som varit hemmafru och skött hem, barn och man får änkepension om mannen dör. Jag, som vårdat mina föräldrar i 20 år, får ingen efterlevandepension. Har inte jag utfört ett lika värdefullt arbete? Och varför skall jag vid 58 år av den anledningen bli ett socialfall? Det vill jag inte."

Detta brev övertygade mig om att man måste se på hemmadotterns situation utifrån den synpunkten att hon skall ha betalt för sitt vårdarbete, ty hon avlastar ju ändå samhället en massa kostnader. Resultatet blev också att Stockholms stad beslutat att kvinnor (men även män) som vårdar sina föräldrar kan anställas av Hemhjälp för gamla och få en timpenning om kr 5:90. På detta sätt får de även sociala förmåner precis som alla andra anställda. Men detta gäller än så länge bara Stockholm och många är de, som undrar över varför man inte gör liknande arrangemang över hela landet.

Glöm ej

att

prenumerera

MALMBERGET

anställer

BITRÄDANDE INDUSTRILÄKARE

gärna med någon utbildning i invärtes medicin.

Tjänsten kommer att omfatta 15 timmar hälsovård per vecka. Övrig tid är avsedd för sjukvård inom företaget i dess mottagningslokaler.

Löneförmåner enligt normer, godkända av Sveriges Läkarförbund. Modern tjänstebostad.

Närmare upplysningar om tjänsten lämnas av doktor K G Renard, tel 0970/210 00.

Ansökan med sedvanliga handlingar samt uppgift om tidigaste tillträdesdag sändes helst senast den 20.2.1966 till

LUOSSAVAARA-KIIRUNAVAARA AB

Personalavdelningen

Malmberget